

Festmény-versek és költőelődök

Beszélgetés Both Balázs költővel

Az idei Ünnepi Könyvhétre jelent meg a Magyar Napló Kiadó gondozásában folyóiratunk rendszeres szerzője, Both Balázs negyedik verseskötete, *Romfalon virágmag* címmel. Az 1976-ban született, tavaly januárban Bella István-díjjal kitüntetett költő csak ritkán lép a nyilvánosság elé.

– *Nagyon szépen csengenek, helyenként bravúrosak a rímeid. Mennyire ösztönös ez, mennyire jön zsigerből, vagy ellenkezőleg: dolgozol rajtuk, és hosszabb munka eredményei? Mennyire vagy tudatos formaköltő, tanultad ezt?*

– Mint minden kezdő, én is egy idősebb, rangos költőhöz vittem el az első verskezdeményeimet. Jó húsz esztendővel ezelőtt a Benedek Elek Pedagógiai Főiskola elsőéves hallgatója voltam. A magyar tanszékét akkoriban az ókortörténész Sarkady János öccse, a gyerekversei révén országosan ismert és népszerű Sarkady Sándor vezette. Ő volt egyébként az alapító-főszerkesztője a ma már szintén országosan ismert *Soproni Füzetek* antológiának, amit 1978-tól 2014-ben bekövetkezett haláláig gondos hozzáértéssel, végtelenül lelkiismeretesen szerkesztett. Barátságosan fogadott, kérte, hogy hagyjam nála a kéziratot. Onnantól rendszeres látogatója lettem, délelőttönként egy-egy csésze forró neszkávét mellett beszélgettünk költőkről, irodalomról, versekről. Sándor, gondolom, a görög szakos bátyja nyomán, annyira formabiztos költő volt, hogy folyékonyan beszélt „alkaiosziul”, vagy bármelyik klaszszikus antik versmértékben. Érdekes elolvasni *A soproni Szent Mihály templomra* című költemé-

nyét, hogy rájövünk, mekkora költő volt, aki szinte az irodalmi köztudatból kihullva halt meg itt, a nyugati végen... Szóval, talán innen, ebből a félig-meddig tanítványi létből ered az én törekvésem a formakultúrára és a rímelésre. Nálam a vers ritkán „adja meg magát” hamar, a verstestet, mint egy tömböt, igyekszem csi-szolni, alakítani, amíg úgy érzem: többet nem lehet elvenni belőle. Jót tesz ennek a munkának az idő is, objektívebben, nagyobb távolságról tudom olvasni, ezáltal kritikusan is. Nemigen hiszek az első változatban, persze, kegyelem folytán lehetséges elsőre olyat írni, ami később sem szorul alakításra.

– *Milyen kapcsolat fűz Gergely Ágneshez, miért emlited őt többször is a kötetedben?*

– 2005-ben az első könyvemet dedikáltam Budapesten, amikor ő is ott ült a frissen megjelent *Carmen Lugubre* című kötetével a Könyvhét forgatagában. Korábban már ismertem és szerettem a verseit, szóval vettem a bátorságot, és bemutatkoztam. Azóta levelezünk, küldünk egymásnak a megjelent könyveinkből. Akár Sarkady tanár úr, Ágnes is szeretettel és pontos észrevételekkel segít javítani a verseimen. 2009-ben és 2010-ben József Attila-díjra javasolt, amit

természetesen túlzásnak éreztem, viszont eligazodást és támpontot nyújtott, az örömről nem is beszélve. *Sokszög, Őrizetlenek, Gergely Ágnes fényképe alá, Egy regény végére, Második évforduló.* Öt verset adtam közre neki ajánlva a négy kötetemben.

– *A kötet második ciklusa ismert festőművészek képeit jeleníti meg egy-egy versben. Mi a története ennek a kis tárlatnak, miért írtad meg őket?*

– Már az *Árnyéktalan pillanat* (2005) című könyvemben is szerepel négy festmény-verse. A magyar költészetben sokan írtak képekről, elég Csanádi Imre, Gyurkovics Tibor, Somlyó György, Kerék Imre nevét említenünk, de természetesen lehetne folytatni a felsorolást. Mindig izgalmas kísérlet képet „megversíteni”, hiszen a látvány mindenkiben más-más történetet indít el, vagy más érzéseket, hangulatot vált ki. Élvezettel olvasom Gombrich művészettörténeti munkáit és a magyar vagy a külföldi piktúra jeleseinek munkáit bemutató képes albumokat, de szándékoltság nincs a versek megírása, illetve a festmények kiválasztása mögött. A négy könyv mindegyikében van egy-két festményciklus, ami alkalomadtán egy önálló verses „tárlat” kiadásán is elgondolkodtat... Egyébként előfordult

már, hogy egy-egy vers elkészülte után bukkantam rá a címadó képre, és így lett verssé (is) a képzőművészeti alkotás.

– „Mikor a gyerekkor lángba borul, / Istenem, tarts tenyeredben.” Itt, A tárgyak neve című versedben és egyebütt is felbukkan a költészetedben a gyerekkor, saját gyermekeid is megverseled. Miként éled meg a gyermekkort és most az apa-létállapotot, mi a család szerepe az életedben?

– Most, öt évvel haláluk után is hálát adok a Jóistennek nap mint nap, hogy ők voltak a szüleim. Az időben távolodunk egymástól, de hitem szerint közelebb is kerülünk. A gyerekkor ugyanakkor nem közvetlen része a versvilágomnak, legalábbis én nem érzem így. A tárgyak neve című vers egyfajta leszámolás a gyerekkorral; a szülők elvesztése után megüresedett lakás, a tárgyak, bútorok vesszőfutása... És a hit, hogy nem vészett el a szeretet, mindannyiunk égi-földi örökségeként továbbél. Az életet példázza, mint a romfalon kihajtó virágmag, mert „az Élet él, és élni akar”. A családnak – minden nehézség ellenére, akár az anyagiakra, akár a gyereknevelés nehézségeire gondolunk – nagy megtartó ereje van. Célt és értelmet szab a mindennapok sokszor idegörlő küzdelmeihez. Az alkotáshoz szükséges nyugalmat javarészt a magányos órák nyújtják, de a fiam hetedikes, a lányom negyedik osztályba megy, egyre önállóbbá válnak, így ma már lényegesen több időm jut szellemi elfoglaltságra, mint az elmúlt években.

– Egy másik ciklust a költőelődöknek szentelsz: Szabó Lőrinc, François Villon, Berzsenyi, Vörösmarty, Marina Cvetajeva, Oszip

Mandelstam, Faludy György idéződik meg itt. Miért pont ők, mi a történetük?

– Azt hiszem, minden íróembernek megvannak a maga szellemi gyökerei, kötődései. A Sarkadyhoz hasonlóan szintén méltatlanul elfeledett Végh György írta valahol, hogy „az irodalom tulajdonképpen síron túli kézfogásokból áll”. Tőle kölcsönöztem a ciklus címét, ennél frappánsabban nehéz volna az irodalmi múlt és a jelen folytonosságát kifejezni. Az előző könyveimben is írtam költőelődokról: Orbán Ottó, Pilinszky, Radnóti, Lakatos István, Gyurkovics Tibor emlékét is őrzi egy-egy vers. Néhol az életmű egésze indított az írásra, ilyenek Berzsenyi, Vörösmarty, Radnóti, akik kora fiatalságomtól kísérőim – és vannak költők, akiknél behatárolhatóbb a hatás, tehát akár tucatnyi versre szorítkozik. Érdekes például Faludy, akinek Villon-átköltéseit a harmincas években annyian támadták, Devecseri Gábortól Szabó Lőrincig hamisításnak bélyegezve azokat – mégis, a verset ritkábban olvasók széles tábora ma is inkább általa (és Földes László, Hobo előadásai által) ismerik a francia vagabund nevét.

Persze, sok olyan verse is van, amit szeretek az életművéből, és semmi közük az egykor öt „takaró” Villonhoz...

– Idén első alkalommal szerepeltél Az év novellái antológiában. Miről olvashatunk tőled? Versben vagy prózában találsz jobban magadra, melyik testhezálóbb?

– Hét-nyolc évvel ezelőtt írtam az első novellámat, a bibliai Judit könyve alapján. Holofernész feje volt a címe, és Ködöböcz Gábor közölte az Agriában. Évekkel később a Kisalföld megyei napilap

pályázati felhívására született a következő novella Hope címmel, amely megjelent a legjobb írástakat bemutató Magyar Radír 2016 című antológiában. A Devictus vincit (Legyőzve győz), amivel Az év novellái idei kötetében találkozhatnak az olvasók, alapélménye egy interjú az akkor kilencvenesztendős Kerényi Lajos atyával, amit már nem emlékszem, hol olvastam. Szóba hozza megrendítő találkozását a Rákosi-kor hírhedt vérébírójával, Dr. Olty Vilmossal. Ez a „hetyke, pökhendi emberke” – ahogy az idős pap emlegeti – nem akármilyen perekben hozott súlyos, nemritkán halálos ítéleteket, sőt, 1948-ban Kerényit is elítélte! Ő volt a tanácsvezető bíró a Standard-, a Pócspetri- és a MAORT-ügyben, ő folytatta le Mindszenty József perét. A novellában a bíró lelkiismereti vívódását, az emlékek és az események halálközeli állapotban újraélését – például kötelező volt az akasztáson jelen lennie, amit jegyzőkönyv tanúsít – mint afféle elővételezett pokoljárás próbáltam megragadni.

A próza a verssel összehasonlítva nyilván tervezhetőbb. Mégis egyelőre ritkán érzek hozzá kedvet, noha élményanyagom volna hozzá bőven...

– Végül szólj pár szót a jövőről. Mik a terveid, hogyan tovább?

– A Romfalon virágmag megjelenése óta született néhány új versem, nagy öröm, hogy több közülük még az idén megjelenik a Magyar Naplóban is. Jó lenne ugyanakkor fejlődni a kispróza terén, még többet olvasni, és persze sok-sok jó verset írni, mert a szárnyas idő hirtelen elrepül...

Simon Adri